

ЛЕАНІД ГАЛУБОВІЧ

ТАЕМНАСЦЬ СПОВЕДЗІ

Вершы

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1993

ББК 84Бел7
Г 17
УДК 882.6-1

Бібліятэка заснавана ў 1967 г.

ISBN 5-340-01258-1

* * *

Шукаю чытача –
Хаўрусніка душы,
Які б з майго пляча
Цяжар пералажыў

І на сваё плячо...
Лягчэй дайшлі б да мэты.
Так мала чытачоў,
І тыя ўсе — паэты.

І ўсё ж жыве, аднак,
Надзея, і здаецца,
На слова
хоць адна
Душа ды адзавецца.

1981

ТАЕМНАСЦЬ АГНЮ

Не ведаю, хто дрэва пасадзіў.
Яно было, здаецца мне, адвеку.
І я яму, нібыта чалавеку.
Адкрыў сябе і час свой асудзіў

Высокай мерай тайнага быцця.
І тое, што не выказаў я свету,
Што не скажу нікому па сакрэту —
Яму скажу на споведзі жыцця.

Спазнаюць тайну тую карані,
І вышапча, магчыма, штосьці крона
І толькі існасць выстаіць бясслоўна
І дагарыць з тым дрэвам у агні.

Як навучыцца разумець яго.
Агонь, які мы праведна згараем.
Агонь, якому сутнасць давяраем
Жыцця свайго?..

1981

ПАЭЗІЯ

Ты — боль, паэзія. Ты — быль.
Твае адвечныя законы
Не для забаў, не для гульбы
А пошук ісціны да скону.

Ты рай, паэзія. Ты рой
Адвечных дум, дзе мы згараем.
І толькі геніі нарой
Жылі часова гэтым раем.

Ты — жаль, паэзія. Ты — жар.
Я на тваім хаджу вуголлі.
Чыя не прагнула душа
Твайго зняволення і волі?

Ты — сум, паэзія. Ты — суд.
І мрояў нашых і здзяйсненняў.
Хай душы шчырыя нясуць
Высокі лад тваіх памкненняў!

Ты — лад, паэзія. Ты — сад
З адзіным яблыкам спакусным.
Над ім — каторы год падрад!
Мае збалела смягнуць вусны...

Ты — боль, паэзія. Ты бой.
Ты — праўды непрыступнай вежа.
Я — праведнік і грэшнік твой,
Пусці мяне ў сваё бязмежжа!..

1982

* * *

За трыццаць мне.
Жыццё маё ўставала
Насуперак цячэнням да вясла.
Душа мая прасветлага шукала,
Як вочы невідушчага — святла.

Над бытам усміхаўся.
Разбіваўся…
Хвала шчыту!
Ды тройчы гімн мячу!!!
Не думаў я пра смерць і не баяўся
Пераступіць апошнюю мяжу.

А што там за мяжою — невядома.
(Ты ведаеш — нікому не кажы.)
Я — чалавек.
Я не ў гасцях.
Я — дома.
Пакуль жыву — не ведаю мяжы.

1983

* * *

Стаіць малочнае надвор'е:
Мароз і снег, і ціш кругом...
Халодны камень грэе ў горле
Лясная птушка над акном.

Я са стала зграбаю крошкі
І засяваю жорсткі снег,
І воч не зводжу з чорнай кошкі,
Аж покуль крыллем не ўзмахне

Птушыны грай...
Хачу застацца
Такім, як ёсць я, дзіваком.
І ў час вясновы спадзявацца
На спеў птушыны за акном.

1983

* * *

Зіма. Цвітуць аблокі.
Сінее ясны дзень.
Сварлівыя сарокі
Дзяўбуць свой цёмны цень.

Гуляе лёгкі вецер —
Ганяе снежны пух.
Зіма на белым свеце…
Вясна займае дух!

1981

* * *

Няўжо сплыве адбеленая даль,
І шэрань зноў дарогі мне пяройдзе,
Размые каламутная вада
Настылае і чыстае ў прыродзе?

...Цяпло і холад, цемра і святло
Прадоўжаць круг заведама вячысты.
О, хоць бы тое квецення ўзышло,
Што выстыла і выстаяла чыстым.

1983

* * *

Зноў заявіліся гракі.
Ад іх чарод чарнее поле.
Знікаюць мігам чарвякі
У іх галодным цёмным горле.

Грак не пяюн, і ўсё ж скажу:
Люблю яго за клопат весні,
За хлебаробскую душу...
А будзе хлеб — і будуць песні.

1982

* * *

Сатканы восеньскі матыў
Сівою вяззю павуціны.
Рудзеюць з вуліцы платы
Перагарэлаю націнай.

...Прасторны сад. І ў ім — адзін,
Нібыта райскі, яблык позні
Між чорных вугальных галін
Датлеў амаль пад ветрам слёзным.

Пад вечар — восень, а зранне
Атуліць сад халодным пухам
Растанцы снег, нібы мана,
Якую ты дарэмна слухаў.

Бо гэты снег з галля сцячэ,
А там, мядовым сокам поўны,
Свіціцца будзе ўсё яшчэ,
Нібыта райскі, яблык позні.

1983

МОЙ ЖНІВЕНЬ СПЯКОТНЫ...

Душна штосьці, сябры...
Жнівень надта спякотны.
Ні ў двары, ні ў бары
Не ўсядзець без работы.

І зямліца да рук,
Як крывіна да сэрца...
Аддаю, што бяру,
і бяру, што даецца.

Ёсць да хлеба і ёсць
Для душы й за душою.
Я ў Айчыне — не госць...
Мне яна — не чужою...

Мне б крынічнай вады,
Як таму травастою,
Ад якое сады
Зелянеюць вясною.

Дайце ж гэтай вады
З нетраў любай Айчыны,
Каб не знаў я нуды
Да смяротнай хвіліны.

1982

ВЕРАСЕНЬ

Ні шолаху, ні шуму.
Жаўцеецца лісцё.
За шэрай шырмай суму
Зацеплена жыццё.

Мільгаеецца халодны
Худы птушыны цень
Крумкач, як смерць жалобны,
Прысеў на цёмны пень.

І доўга несагрэта
Глядзім няўцешна мы
На светлы захад лета,
На чуйны ўсход зімы.

1983

* * *

Жніўнем прапахлыя едуць вагоны
Ў снежную замець на перагоны.

Помню іх поўнымі садам і полем.
Гойдае вецер голае голле…

Даўняя дума цёплага лета
Белай завеяй у полі адпета.

Што ж я згадаў пра кажух тут і дровы,
Сам, як зіма, малады і суровы?..

Можа, надзею гублю на потым?
Дай мне збавенне, як прагу работы.

Дай да вясновых данесці праталін
Некалькі слоў сваіх, некалькі каліў…

1982

* * *

Пасля адлігі маразм
Лясы зашклілі.
Звягаюць санак палазы
Па коўзкай плыні.

Даўно няма каму каваць
Каня. І сам ён
Аб гэтым будзе мне ківаць.
Скрануўшы сані.

І ўсё ж дацягне, давязе
Да месца конік.
За гэта сена прынясе
Пад вечар конюх.

Патрэпле грыву, паглядзіць
Каню у вочы...
Чым небараку дагадзіць
Насупраць ночы?

Стаіць стары як сам не свой.
Збярэ салому.
І паківаюць галавой
Адзін другому.

1982

* * *

Я зорнае неба люблю!
Святло гэтых зор нібы тайны.
Святымі вачыма лаўлю
Світальныя іх развітанні.

І зойдзецца страхам душа,
І цепліцца розум разгадкай.
Л голас зямны: «Паспяшай
Давесці свой дом да парадку».

І зоры знікаюць з вачэй,
Но дзённая ноша зямная
І сёння не стала лягчэй,
Чым зорная дума начная.

1983

НАВАЛЬНІЦА

Насунецца чорная хмара.
Маланкі скрамсаюць лясы.
Знямеюць жаночыя твары.
Заціхнуць наўкол галасы.

І лівень лавінаю хлыне
І змоўкне ў набітых жытах.
І цёмная непагадзь згіне,
Развеяўшы немасць і страх.

Засвеціцца неба блакітам
З-за лесу зялёных павек,
І боль за пабітае жыта
Падкажа, што ты — чалавек.

1980

* * *

Дубамі адвечнымі продкі
Надзейна ў Айчыну ўраслі,
І вочы нябожчыцы цёткі
Валошкамі ў полі ўзышлі.

Вясковая вечная повязь
Вяртае людзей з забыцця
Я ... завязь, я зерне, я — споведзь
Свайго разумення жыцця-

Чаго яшчэ ў свеце не будзе?!
І згаснуць: хто — ноччу, хто — днём
Высокія зоры і людзі,
Сусвет азарыўшы агнём.

І выстаіць стыласцю студзень,
Г майскае ўспыхне святло,
Чаго яшчэ толькі не будзе,
Узросшы на тым, што было!

1982

ПАЛІТЫКА

У шумным гурце мужыкі
Гавораць пра палітыку,
Хоць і яна ім не з рукі,
Як той агонь на прыпеку.

Самоса тут і Пехлеві —
Каран каранаваны.
Ці мала выцекла крыві
Пад грукат барабанны?

А потым стануць разважаць
Яны пра век нейтронны
І доўга будуць размяжаць
Зялёны колер з чорным.

Пакуль не скажа дзед які
З развагай аналітыка:
«Хлеб трэба сеяць, мужыкі,
Без хлеба дрэнь палітыка».

1980

* * *

Прычакаўшы глыбокага снегу,
Аб’язджаюць каня мужыкі:
Маладому, шалёнаму бегу
Дзве аглоблі сцінаюць бакі.

Ні на міг не правісне ляйчына.
Не папусціць свабоды рука,
І — тады, дзе глыбее лагчына,
Да апошняга правіць рыўка.

Вось ён — потны, загнаны, знямоглы —
Ад тугі і адчаю захроп.
Заўтра стане пакорна ў аглоблі
І без пугі не пойдзе ў галоп.

1980

* * *

Мы многа гаворым, а болей маўчым.
Не выказаць час,
што скрозь нас працякае.
І думы людскія гайдае ўначы
Калыска сусвету ад зор залатая.

Праўдзівае слова гадую гады,
Не ў сілах яго адарваць ад істоты.
Хоць ведаю сам: зелянеюць сады
Вясною,
каб восенню скінуць лістоту...

Пазнаўшы пачатак — не знаем канца...
І свет гэты белы сцвярджаем нанова.
І плача ў калысцы сасновай дзіця.
Не знае сябе і пакутуе словам...

1981

* * *

Бабулі маёй Алімпіядзе

Збалела бабуля мілая.
Як выжыць яшчэ змагла?
Няўцешна вачыма мілуе
Закуткі свайго жытла.

Стаіць у двары як вечнае,
Нібыта душа сама,
І сонца яе прасвечвае,
І ценю яе няма...

1982

* * *

Няпэўна так жывеш,
Што сам сабе не верыш,
І пішаш кожны верш,
Вы стукаешся ў дзверы

Сусвету усяго,
Нібыта ў час зацьмення,
І прагнеш аднаго —
Ўзаемаразумення.

1982

СТАЛЯР

У цёмнай гэтай хаце
Ёсць светлыя вуглы...
Усё яе багацце —
Варштат і два сталы.
А на вуглах партрэты;
Якая ім пара?! —
Сямейны і з газеты
Партрэт правадыра.
Пустая быццам хата...
Ды толькі гаспадар
Варожыць ля варштата —
У кожнага свой дар.
Жыве, не заўважае,
Ці праведна жыве,
І розум паважае
Ў задумнай галаве.
А сумнага зацьмення
Насунецца гара —
Шукае разумення
Ў вачах правадыра.
...Гайдаецца з пілою,
І дзень яму малы,
І цёмныя сабою
Высвечвае вуглы.

1981

ПАЛЯЎНІЧЫ СЕЗОН

Блукаю па барвяным лесе,
Дзе павуцінай голае галлё
Падвязана ў высокім паднябессі
За шэрае птушынае крыло.

Гайдаюся, нібы на вяршаліне,
На думе, непазбытай, праз вякі:
Нішто жывое ў свеце не загіне
Ад мудрай чалавечае рукі.

А мне насустрач — лямант апантаны,
І звера рык, і пах парахавы…
І я стаю, нібыта звер загнаны,
Пад плахай акрываўленай травы…

І птушка, абарваўшы павуцінне,
Свабодна крылле ў небе развядзе —
І родны край раней пары пакіне,
Сваю душу пакінуўшы ў гняздзе…

1982

МЯЖА

Гародзіць дзед вясной платы,
І ў агарод свой не запусціць
Слупок акораны, руды,
Дзе месца выбрана капусце.

— Яшчэ гародзіш, дзед, кажу,—
Зямлю за век загарадзіў бы?..
— Усё павінна мець мяжу! —
Мяркуе дзед каля сядзібы.

— А як жа, дзед, душа, скажы?
Яна ж сваю шукае Мекку.
— А месца хопіць для душы
Там, дзе хапае чалавеку.

Ну, што яму яшчэ скажу?!
Я па бязмежнасці тужу...

1983

КАНТРАСТЫ

Нешта цёмна ў свеце,
Хоць і сонца свеціць.
Дай прайдуся лесам —
Набяру пралесак.

Там іх нібы зорак,
Дзе ў гушчэчы морак.
Прынясу багацце
Зорнага суквецця —
Хай святлее ў хаце,
Калі цёмна ў свеце.

Н б жадаў, паверце,
Верш іначай скласці:
Каб святлела ў свеце,
Калі светла ў хаце.

Гэтак хай і будзе,
Каб ад бляску вокан
Стала светла людзям,
А ад іх навокал.

1982

ЭЛЕГІЯ
СТАРОЙ СКРЫПЦЫ

Паўміралі музыкі —
Слухачы засталіся.
Скрыпкі звонкія зыкі
Так даўно не ліліся.

Па гарышчы згарбела
І рассохлася дэка,—
Сэрца ў ёй задубела
Без душы чалавека.

Дайце смык навашчу я!
Дайце струны настрою!
Песня ў скрыпцы начуе
Для любога настрою.

Што ж ты, скрыпа, не граеш
Маладому застоллю?
Ці ж не роднаму краю
Ты прарочыла долю?!

Ці ж не ў чуйныя зыкі
Твае струны зліліся?
Дзе ж вы сёння, музыкі?
...Слухачы засталіся.

1981

* * *

Жывымі не сустрэліся ў імгненнях...
Мы вечнымі сустрэнемся, калі
Перапляцёмся пад зямлёй карэннем,
Змяшаемся ў адзіны сок зямлі.

На ўсёй зямлі, як на адным пагосце,
Спляцёмся, не адрынуўшы рукі...
Наш шлях круты
нашчадкі, пэўна, спросцяць.
І ў нашых травах выстаяць вякі.

1982

* * *

Ноч — налітая цемраю чаша.
Прыгублю яе востры настой.
Хай душа і смяецца, і плача
Над бязладнаю доляй маёй.

Дачакаюся зоркі світальнай
Чуйнай птушкай у стылым гняздзе.
Успыхне свечкай яна памінальнай
Па апошняй, магчыма, бядзе.

Неба колер надзене ружовы,
Ледзь адкрые зямны гарызонт…
Прачынаюцца маміны словы.
…А мае — закалыхвае сон…

1986

* * *

Хату бабулі перакрывалі.
Ладны» цеслі латы часалі,
Ветрылі зубы ўверсе, падпіўшы:
Каб не памерла, не заплаціўшы.

Хата палачане.
Шыферам крытая.
Цеслям заплочана,
Цеслямі выпіта.

Дом па-мужыцку
Да ладу даведзены.
Што ж не прыходзіць
Ніхто у адведзіны?

Сорак гадочкаў
Мінула, а верыць —
Нехта з сыночкаў
Пастукае ў дзверы.

1982

ЛЁС

Глухі вясковы конюх
Жыве ў маёй глушы.
Ніхто не чуў ніколі
Жальбы яго душы.

Ён ціха і няўцямна
Свой лёс, нібыта воз,
Адзін пад гору цягне
(З гары б даўно растрос).

Ідзе — не азірнецца,
Крычы ці не крычы.
Вось дойдзе ён да месца —
Прыходзь і памаўчы...

1981

ВЯСКОВЫ ПЕНСІЯНЕР

Марнее мой сусед —
Скрозь мала цяглай справы.
Збягае пакрысе
Народ да слоў і славы.

На весніцах вісіць
Зранння ў сваім надворку,
Смыліць яму, карціць
Пачаць хоць з кім гаворку.

Змарнелы конь брыдзе.
Вязе кудысь жанчыну.
«Супоня, глянь, спаўзе!
Папраў,— крычыць,— ляйчыну!»

Падыдзе. Звяне злосць.
Пагляне, як з іконы:
«Ну, конь, які ўжо ёсць.
Хамут бы хоць ягоны...»

Каня перапражэ
З дасведчанасцю справы,
І конік той заржэ
І стане больш рухавы...

І доўга будзе ўслед
Глядзець ён той павозцы.
На той апошні след.
Што пакідае ў вёсцы.

* * *

…Ледзь толькі вечныя дубы
Заценяць дня аблогу —
Шапчу імя тваё, нібы
Шапчу малітву Богу…

…На сонных вейках ажыве
Твой вобраз дзіўна помны,
І чоўнам дума адплыве
На бераг твой чароўны…

…Расу каляную збяру
На золку з кветкі першай.
Імя святое паўтару
Птушынай мовай пеўчай.

Адна дарога — ў два канцы
Па кругу дня і ночы,
Дзе нашы душы, як сляпцы,
Сустрэліся аднойчы.

1982

ЖАНЧЫНА З МАРЫ

Цябе ніколі не было.
Аднойчы я цябе прыдумаў:
Любові запаліў святло
Над цёмным непарушным сумам.

Здзіўляўся мары, як дзіця.
Фантазію сваю галубіў.
А ты — прыйшла. Сама. З жыцця.
— Люблю,— мне прашаптала,—
любы...

І згасла дзіўнае святло...
І я тады спытаўся з сумам:
— Цябе ж ніколі не было?!
— Была... Раней, чым ты прыдумаў...

1982

* * *

Здаецца, кіну ўсё.
Да д’ябла тыя вершы!
Няхай гарaць трысцём,
Але не самы першы.

Навошта ўсім крычаць,
Што ты не мог напеўна
Сусвет пераканаць
У дабраце душэўнай.

І ўсё ж сярод папер
Вазьму для апраўдання
Свой самы першы верш
Урок праўдапісання.

1980

СМАГА

Даўно тут ні плачу, ні песень.
Сцяжына. Падлесак. Курган.
І я тут, напэўна, не першы
На месцы былых пасялян.

Бяздонная гулкая студня,
Скрыпучы руды калаўрот.
Тут смагу і ў святы, і ў будні
Патоліў калісьці мой род.

Бясконцы ланцуг заржавелы
Вартуе пустое вядро.
Скрозь мохам парослае цела
Крыштальнае свеціць нутро.

І сам я вядро апускаю
Да самага чыстага дна.
Ды покуль яго выцягаю,
З вядра выцякае вада.

Да болю звярэдзіў далоні.
Кручу і кручу калаўрот.
Хачу сваю смагу спатоліць,
Зачэрпнуць, дзе чэрпаў народ.

ПЕРШЫ СНЕГ

Пад вечар трохі падмарозіла.
Згрудзіла стыласцю раллю...
Г белы снег, нібы малодзіва,
Праліўся з неба на зямлю.

Халодны, свежы — ў першабытнасці
Сваёй,— ён ліўся з-пад нябёс.
І ў гэтай светлай урачыстасці
Душа чысцслася ад слёз.

А снег той пах птушыным выраем,
І садам з яблыкам гнілым,
І бульбай, толькі ў полі выбранай,
І ўсім забытым і былым.

І на далонь маю гарачую
Лажыўся ён, як напамін,—
Што мной з таго нішто не страчана,
Што аджыло ў сабе самім.

1981

* * *

Я ўсю цябе забыў.
Ты помнішся забытай.
Я так цябе любіў,
Схаваную за бытам.

І помню не цябе.
Сябе ў табе я помню.
...Якая ты цяпер,
Мне ўжо даўно ўсё роўна.

1981

* * *

Калі не пішацца —
Не муч душу ныццём.
Няхай суцішыцца,
Дыхне жыццём.

Няхай натоліцца
Быццём і… награшыць.
А грэх не ўтоіцца.
Маліся. Плач. Пішы.
Суд над сабою вершамі вяршы.

1982

* * *

І вынес я думы
Ў жытнёвае поле —
Ад тлуму, ад суму,
Дзе вольная воля…

І там, на раздоллі,
Пад небам высокім,
Я быў як ніколі
Ад смерці далёкі.

І голасам нейчым
Шаптала калоссе:
«Тут будзеш ты вечным…»
А мо падалося?

1982

* * *

На снезе гарыць жыватворны касцёр,
То грай снегірыны зацепліў прастор.
Марозы, завеі, яго не тушыце.
Снягір — не жаўрук,
што пракорміцца ў жыцце.

Хай ярка палае да самай вясны
Зімовы касцёр, саграваючы сны.
Магчыма, аднойчы, скалеўшы ў дарозе,
Успыхнеш душой, як снягір на марозе.

1980

* * *

Дажыла да старасці
У сваім паўзмроку.
І не мела зайздрасці,
Не глядзела воўкам

На двары суседскія,
На кішэнь пудовую...
Не таміце сэрца ёй.
Мужыкі удовыя.

Запаліць бы ў нечы ёй,
Ды сырыя дровы...
Ах ты, доля вечная.
Доля ты бядовая.

Так любіць хацелася!
...Злыбеда ды скруха.
У печы разгарэлася,
А ў душы — патухла...

1982

* * *

Смуткуюць паэты,
Што ўсё ўжо апета.
А я не смуткую —
З народам вякую.

Аб мары — з надзеяй.
Са страсцю — аб шчасным.
І што аб сабе я,
То ўсё — аб сучасным.

Сваёю душою,
Сваімі рукамі
Усё, што знайшоў я,—
Не знойдзецца вамі.

Як сэрца балючасць,
Так боль майго слова
Ужо не прыручаць,
Не скажуць нанова.

1981

* * *

Узняўся вецер, як тайфун.
Скруціла дрэва на вяроўку.
Ты паспрабуй яго ўтаймуй,
Калі зрабіць не можаш кроку.

І ўсё ж: назад не адыдзі.
Не аддавай абжытай пядзі.
Стой на сваім, як, паглядзі,
Вунь дрэвы скручаныя ў садзе.

Счарнелы, грозны небасхіл
Усё з зямлёй змяшае разам...
Прадухіліць не маеш сіл,
А выстаяць — твой абавязак.

1980

ЧАКАННЕ СНЕГУ

Голым голлем галосіць яблыня...
Адгарэлі твае плады...
Разумею цябе, азяблая,—
Снег на крону тваёй бяды!

Вырай вернасці вераб'інай
Нават той не пакінуў дом,
Дзе рубінавы жар рабіны
Паразвесілі за акном.

Што так хутка — скажы,
каханая,—
Наш мінаецца летні год?
Як рака, і льдом закаваная,
Ці растопіш свой першы лёд?..

Прагну чыстага, набеленага —
Ачышчэння твайго, зіма.
...Нават першага снегу белага
З неба ззоранага няма...

1982

* * *

Любе А-вай

Якое дзіўнае каханне!
Ні слоў, ні мукі, ні журбы,
Ні тайных стрэч, ні расставанняў
Нам лёс не выдзеліў скупы.

Вясна такая шчыравала!
...Вятры такія адгулі,
Што квет і завязь пазрывала,
А ўвосень — ...яблыкі былі...

1981

* * *

Пчала на кветцы шчыравала.
Трава магільная расла...
Душа мая адагравала
Усё, што спраўдзіць не магла.

І голас вечнасці пачуўся
Мне з-пад магільнага крыжа...
...Як пчолы мёд, збіраў пачуцці,
Што ж думы горкія, душа?

1981

* * *

Там, дзе клён агністы дагарэў,
Дождж халодны тушыць папялішча...
Стогнуць кроны ссірацелых дрэў,
Вецер па-за гўменнямі свішча...

Там дзяўчынка юная зусім —
Ці то плача, ці спявае штосьці,
Ліст падняўшы з соннае гразі,
Грэецца ля стылай прыгажосці.

Гэта ўсё заўважыўшы здалёк,
На яе гляджу замілавана.
Дзякуй, ты натхнення вугалёк
Восеньскай душы падаравала.

Незямное, мілае дзіця,
Хай яснее твой світальны розум!..
...Раніца чысцеецца жыцця
Ў прадчуваннях першага марозу...

1982

* * *

Што з раніцы туляюся, як цень,
Я з цёмнымі кругамі пад вачыма?
Задумны што? Якая ёсць прычына
Аплакаць мне і гэты ясны дзень?

Балючым стаў прывід маёй душы.
А птушкі вунь крыляюць над барамі,
Нектар шукаюць пчолы над палямі,
І — спеюць навальнічныя дажджы...

Пакуль трымаюць крылы іх, лятаюць,
Гармоніі жыцця не парушаюць.
А — я?..

1981

АГОНЬ

Як начны матылёк
На агонь залятае.
Так і мы — хай здалёк
Толькі ледзь запалае.

І палаюць кастры,
І злятаюцца душы...
Толькі той і згарыць —
Хто агню не патушыць.

1980

* * *

Люблю высокае сонца,
Марозны цвярозы дзень!
Снуе за мной, як прапойца,
Усохлы, ліслівы цень.

Ні грама яму, ні крошкі.
Сабе мятлу і яму.
Няхай напацее трошкі
За доўгую ўсю зіму.

Я выб’ю з яго дурноту!
Я вытрасу цёмны дух!..
Пакуль не саб'ю ахвоту
Пацець аднаму за двух.

Прыпруся да пня-калоды.
Скажу яму: «Што ж ты, брат…
Няўжо не шукаў свабоды?»
«А хто,— ён спытае,- раб?»

…Пакоіцца ціха сонца.
Ён нойдзе за ім услед
Высокі, нямы, бясконцы —
Свабодны на ўвесь Сусвет.

1982

* * *

Спакойныя мяне перажывуць,
Як многіх на вяку перажывалі.
Спакойныя спакойна дажуюць,
Дап’юць віно, абыдуць перавалы.

Спакойныя не любяць перашкод.
Спакойныя не церпяць перападаў.
Спакойныя, чакаючы выгод,
Чакаюць выбуховасці загадаў.

Спакойныя не лезуць да вяршынь,
І ўсё ж, калі вяршыні пакараюць.
Спакойныя з наседжаных вышынь
Няўрымслівых за дзёрзкасць дакараюць.

Спакойныя да старасці жывуць
І ўсё-такі аднойчы паміраюць.
І гэта ўсё. І ты пра іх забудзь
І пажадай шчаслівага ім раю.

А нас чакае новы перавал,
А нас чакае новая вяршыня,
Дзе неаднойчы, пэўна, ціраваў
Бог малады на лёгкай аблачыне.

1981

* * *

З жыта мы прарастаем,
І, пусціўшы карэнне,
Мы дарэмна чакаем
Ад жыцця паўтарэння.

Бо нішто непаўторна.
Непаўторна ніколі...
Нашым думам прасторна,
Нібы коласу ў полі...

Будзе ўсё перажыта,
Ды маленне аб вечным:
Каласілася б жыта
Светлых дум чалавечых...

1981

УРОК АТЭІЗМУ

Даказваў я дарэмна,
Во плюнуў дзед і лёг...
— Няма ў цябе, і — дрэнна,
А мой са мною Бог.
Я праўдай і сумленнем
Служу яму пры тым,
І падаў на калені
Я толькі перад ім.
І ў тым не баязлівасць,
Што пеклам апячэ,
А проста ў справядлівасць
Я верую яшчэ.
Ды гэта, брат, нічога,
Калі у нас яна,
І з Богам і без Бога,
А вера ўсё ж — адна.

1980

* * *

Ты — памаўчы.
                    Хачу я зразумець
Тваёй душы жыццёвую паклажу
Без слоў тваіх, як разумеюць смерць.
Хоць нам і слова мёртвыя не скажуць.

Ты — памаўчы,
                    як лес пасля дажджоў.
Як сам у ім над мокраю лясінай…
Ты — памаўчы,
                    каб вы казаць душой,
Чаго ты словам выказаць не ў сілах.

Пра значнасць слоў задумайся спярша,
Як смагу іх спатоліць грамавую…
Ты — памаўчы.
                    Няхай вядзе душа
Сваю гаворку з вечнасцю нямую…

1982

* * *

Трава вось-вось пажоўкне.
Пасыплецца сняжок.
І той, хто быў у шоўку,
Залезе ў кажушок.

Такі мароз прыцісне,
Што выявіць якраз
На белым фоне ісцін
Пражыты намі час.

1984

* * *

Каго святлом я азарыў?
Каго сагрэў на белым свеце?
Гары, душа мая, гары,
Твары высокае бяссмерце!

Тут — на мяжы зялёных ніў
І векавечнага блакіту —
Сусвет мяне запаланіў,
Як плынь прырэчная — ракіту.

Тут эпахальныя вятры
Свой след пакінулі злачынны,
Вясной адтайвае ў двары
Крыві і ноту пах айчынны...

І неспатольны мой пагляд —
На звечарэлым гарызонце,
Дзе пацямнелая зямля
Ледзь-ледзь трымаецца за сонца.

1984

* * *

Я увайшоў у гэты лес дрымучы
І заблудзіўся між высокіх дрэў.
Зжаўцелы ліст, як боль душы — трывучы
Яшчэ не адпалаў, не адгарэў.

Нізіны занавешаны туманам.
На вершалінах сонца бляклы дыск.
Трава перагарэлая дурманам
Прапахла над накрапамі вады.

І ўсё ж жыццё ні ў чым не амярцвела.
І я, зачараваны ўсім, блуджу
На лесе тым, дзе хутка стане бела —
Засыпле снегам кроны і душу...

Не выйсці мне тады адсюль, напэўна.
І стану я, нібы які маньяк,
Любіць жывое ўсёй істотай, крэўна...
Дай Бог, каб гэта здарылася так.

1985

* * *

Меней думаю пра зоры.
Больш здзіўляюся Зямлі,
Дзе ў прыродзе мухаморы,
Дзе ў народзе — каралі,

Дзе яшчэ даволі суму,
І аковаў, і свінца...
Мне зямную думаць думу,
У якой няма канца.

1984

ВОСЕНЬСКАЕ БЯССОННЕ

Якія бясконцыя ночы!
Якія кароткія дні!
Бяссонныя цёмныя вочы
Застылі ў сваёй глыбіні.

Няшчадна» цяжкая дума
Трывожыць азмрочаны час.
Галіны адвечнага дуба
Аголеным нервам крычаць.

То з’явіцца месяц, то згіне...
Як хваляй, нахлыне імжой...
Пачуцці і думы благія
Навекі заснуць над душой.

І блізкае стане далёкім,
І далеч падступіць на міг...
І вечнасці чуйныя крокі
Заціхнуць ля вокан маіх...

А голле адвечнага дуба
Вятры растрывожана гнуць...
Няшчадна» цяжка» дума —
Памерці лягчэй, чым заснуць.

1985

* * *

Памерці?
Ўсе памром.
Памерці вельмі лёгка.
Жыцця майго паром
Ад берага далёка.

Цягнуць усё цяжэй
Канат рукой карыснай.
І з кожным днём бліжэй
Майго бяссілля прыстань.

І нельга адпачыць
Насуперак цячэння,
І, значыць, трэба плыць
Да месца прызначэння.

І за кароткі час
Паспець сабе прысніцца
На месцы тым якраз
Вясёлага адплыцца.

І розум наталіць
Бяссмерця грэшнай верай…
Цягнуць канат, і — плыць.
І — набліжаць свой бераг.

1981

* * *

Сонца ўсходзіць і заходзіць…
Але — як, мне адкажы,
Жыць з людзьмі і не знаходзіць
Блізкай розуму душы?

Жыць з людзьмі і не валодаць
Тайнай звадай пачуцця,
Жыць — не ведаць асалоды
Чалавечага жыцця.

Жыць — разгадкай таямніцы,
Чар шукаючы сляды:
Ад святла — да навальніцы,
Ад грымот — да нематы?!

Дай з душой адзінаверцы
Прычасціцца хоць на міг,
Каб пасля ўжо да смерці
Жыць трывогай за другіх,

Каб навек закрыўшы векі,
Ведаў я, што адышла —
Не, не Богу - ЧАЛАВЕКУ.
Ўся як ёсць мая душа.

1981

* * *

Жыве Алімпа адзінока.
Найна прыбрала мужыка.
І хоць жывецца ёй не лёгка,
А не прыгрэла прымака.

Любові выпала не многа,
Хоць абяцалася спярша.
«Адзінай вераю у Бога
Яе красуецца душа»,—
Гавораць так.
І, можа, праўда,
Што ёсць у кожнага свой Бог.
Ныла рака адна Няпраўда
І тая выцекла ў пясок.

І як не верыць ім, скажы ты? —
Там, за бажніцаю святых
Ляжаць усе яе малітвы —
Яе Евангелле...
Да бітвы,
Што ён пісаў для ўсіх жывых...

1983

* * *

Зіму яшчэ адзімую.
Асілю з народам стынь.
Вясной яшчэ ўзніму я
Адталай зямлі пласты.

Ачышчу душы засекі.
Пасею не на вякі —
Да восені, бо навекі
Пасеюць з другой рукі.

Каб люд пра мяне вясковы
Не кпіў, паглядзеўшы ўслед:
«Пасеяў на вецер словы,
А мог бы пасеяць хлеб...»

1982

* * *

Вышэе сонца.
                    Пеняцца сады.
Рукам руплівым не шукаць спачыну.
І вецер, як гарэзнік малады,
Ганяе, як пушынку, аблачыну,
Пазбаўленую грому і вады.

Зямлю адчуўшы босаю нагой,
Дзіця, душой забыўшыся на розум,
Пачуццямі даходзіць да ўсяго...
А я ў паэзіі шукаю прозу,
Каб вызначыць далейшы лёс яго.

1985

* * *

Астуджана душа.
Жыву ў будзённай гушчы
Без лішняга граша,
Не нагуляўшы тлушчу.
І дума, як усіх,
Трывожыць безгалоса:
Ці ўсё я адкусіў
Ад караваю лёсу?
Ці ўсё, што мог нясці,
Нясу як вернасць праўдзе?
Ці многаму ў жыцці,
Як многія, я здрадзіў?

Ці ёсць мне што сказаць
Жывому чалавеку,
Чаго не можа знаць
Ён сам, равеснік веку?

Ці мне сушыць пяро —
Душа адсвяткавала?
Яшчэ тварыць дабро
Ёсць спосабаў нямала.

1983

* * *

Зязюлі мне гадоў не шкадавалі.
Яны заўжды, не чуючы бяды.
Як кавалі на сонечным кавадле,
Кувалі незлічоныя гады...

Я перажыў тых птушак, што ад веку
Жыццёвы мне прарочылі працяг...
А сам — ці абяссмерціў чалавека,
Ці абнадзеіў вечнасцю хаця б?..

1984

* * *

Ніколі на Поўдні не быў.
Не бачыў ні пальмаў, ні мора.
Збіраю па лесе грыбы
Праўдзівыя між мухамораў.

Бывала — касою касі!
Старыя лясы выразаюць.
Так мала навокал красы,
І тую няшчадна крамсаюць.

Залезу ў балотную глуш.
Дам волю сваім спачуванням.
Майго вальнадумства не руш,
Пакуль не пачуеш прызнанняў...

На Поўдні не быў. Ну, дык што ж?
Не бачыў ні пальмаў, ні мора...
Мой поўны праўдзівымі кош.
Пакінуў каму мухаморы?

Як доўга цягнуўся наш век!
І як ён мінаецца хутка.
Задумна сядзіць чалавек
На новага веку прыступках.

Ты — знаўца прыроды і цар.
Я чуў твае гімны і песні.
Ты рай на Зямлі абяцаў…
Надзею пакінь — на нябесны.

1985

* * *

Начная цёмная сцяна.
І вецер вые за сцяною.
І дума даўняя адна
Мне не дае ўсю ноч спакою.

— У чым жа ты, мой вечны боль?
У чым жа ты, маё жаданне?
— Ахвяраваць самім сабой.
— Дзеля чаго?
— Дзеля пазнання.

— А што хацелася б табе
Найперш пазнаць на белым свеце?
— Спярша хацелася б — сябе.
Пасля — стыхію, волю, вецер...

— Чаго ж хацелася б, скажы,
Табе не ведаць пажыццёва?
— Асірацеласці душы.
Знямення слова...

1984

* * *

Міколу Мятліцкаму

І я і ты ў адзіны час зліёмся.
Адрынем цела ад сваёй душы.
Таму сягоння плачам і смяёмся
Ў сталічным шуме і ў лясной глушы.

Святочнае заслоніць ад турботы.
Надзённае адпрэчыць ад нуды.
І я не запытаю ў цябе: хто ты?
Хто я — не запытаешся і ты.

Знаёмыя: у нас адна Айчына.
Шчаслівыя: і мова ў нас адна.
Адна для слёз і радасцей прычына.
Адна перад няспраўджаным віна.

1985

ПАМЯЦІ
СТАЛЯРА А. МІКІРЭЯ

Ціха, мірна цябе пахавалі.
І не плакалі.
Што ўжо той плач?
Што павінен ты быў — даравалі.
Што павіннны былі — ты прабач.

Тройчы выпілі ў смурнай хаціне.
Поп з мястэчка псалмы адгудзеў.
Хай цябе пад зямлёй не пакіне
Ўсё, чаго на зямлі ты хацеў.

Ну, а нас хай пакінуць нарэшце
Зло, нянавісць і хцівасці чад...
Дзе ж любові на ўсіх набярэшся,
Раз не не вяртаюць назад?!

Міг і вечнасць спачылі ў хаціне.
Б’юцца ў шыбы спантанна чмялі...
Хай і нас на зямлі не пакіне
Ўсё, чаго ты жадаў на зямлі.

1986

ДУША

У ружовай квецені аблокаў,
Сонечнай акрэслена мяжой,
Праплыла жадана і высока
І маёй назвалася душой.

За гадоў паспешнаю хадою,
Дзе здаваў заўчасна рубяжы,
Раптам знікла светлае, святое —
Не дазвацца розумам душы.

Ні ў былых кампаніях вясёлых,
Ні ў вясковым гурце, дзе бываў,
Аніхто ні поглядам, ні словам,
Дзе шукаць яе, не падказаў.

...У начной трывожнай паняверцы
Круціць вецер, сноўдае імжа...
Стукнула па шыбе, як па сэрцы...
Хто там? — прачынаюся.
Душа.

1985

ЦЁТКА МАНЯ

Цётка Маня, цётка Маня
Адзінокаю жыве,
Каб фарсілі ў дзіва-ўбраннях
Дзве пляменніцы ў Маскве.

Цётка Маня засынае.
Сняцца дочкі і сыны.
І ў сталіцу адсылае
Пісьмы, грошы, слёзы, сны...

Са сталіцы цётцы Мані
Зрэдку носіць паштальён
Спачуванні, абяцанні
Столькі год і столькі дзён.

Цётка Маня маладзіцца.
Рукі зболена нясе...
Каб жылі-былі ў сталіцы
Дзве пляменніцы.
І — ўсе.

1985

* * *

Сарваўся з прывязі сабака.
Ён адзічэў на ланцугу.
Удосталь сам сваю аплакаў
Як ёсць сабачую тугу.

Начамі сэрца аж заные,
Калі жальбой зальецца брэх,
І маці шэпча: «Плачма вые...
Не дай-то Божа хто памрэ...»

І — паміралі. Так бывала
Па супадзенні ці чаму...
Тады заўжды перападала.
Як вінаватаму, яму.

...І вось сарваўся. І па свеце
Яго, як ветрам, панясло...
Чыя чарга? Калі памерці?
Цяпер не ведае сяло.

Ці помніць двор свой, ці не помніць?
Ці збыўся жалю і тугі?
О, лёс жыцця, адчаю поўны!
І — рвуцца, рвуцца ланцугі!

1984

* * *

Я. Янішчыц

Сяджу ў кватэры паэтэсы.
Баюся горычна ўздыхнуць.
І ўсё ж жыцця зямнога стрэсы
Ў гаворцы з ёй не абмінуць.

За кожным чуйным словам бачу
Усё, што ў яўнасці было…
Душа з душой суладна плачуць,
Крылом кранаючы крыло…

То з лёгкім сумам усміхнецца,
То, захмялеўшы ад віна,
Адкрые зболенае сэрца,
Дзе рана свежая відна.

І просты быт яе дамашні,
І ціш прытоеная кніг —
Ўсё адухоўлена ўчарашнім
Яе жыццём,
дзе кожны міг

Да дзён сягонняшніх прычасцен,
Да спраў няспраўджаных зямных…
Яснее смутак.
Толькі шчасце
Гарчыць калінаю зімы.

…Незамутнёна чаша славы,
Яшчэ не выпітая ёй…
І вершы шэпчуцца, як травы
Над ціхай Ясельдай-ракой…

1986

ДЗЕД

Мароз ці слота на двары —
Ён кій у рукі і да лесу…
Зусім здзяцінелы стары
Без дачынення да прагрэсу.

Пад вечар вернецца дамоў.
Таемнасць воч яго світае…
Здаецца, ён адтуль прыйшоў,
Дзе толькі дух святы лунае.

Без слоў разумна памаўчыць.
І тлуму нашага не знае.
І німбам свеціцца ўначы
Яго залысіна зямная.

1983

* * *

Стынь такая стаіць з паўдня.
Бы падушкі хто выбівае —
З белых воблакаў цішыня
Снегам мройнасці ападае.

Адысціся б, ну, хоць на крок,
З першаснегу пад елак вэлюм,
Ды стаю, нібы даў зарок
Чыстым быць перад светам белым.

На зямлю маю, на мяне.
Абуджаючы ў сэрцы вершы,—
Не завеі снежныя — снег,
Толькі снег яшчэ першы...

1985

* * *

Сыдуць блізкія людзі навечна.
Нехта — ў намяць,
                    а нехта ў нябыт…
Чалавекам жыву. Чалавечна.
Чалавека не ў сілах забыць.

Ні вайны на зямлі, ні віхуры.
Што ж прарочаць-крычаць журавы?
Адзінока жанчына вякуе:
Дзве рукі да адной галавы.

Ноч абложыць, як цёмныя хмары.
Ледзь на прыпеку тлеюць вуглі.
Бацька, маці, сяброўка, таварыш —
Падпіраюць чатыры вуглы…

1984

ЯШЧЭ РАЗ
ПРА КОНЕЙ

Пра коней столькі напісалі,
Як коням вывезці самім.
Якія пугі прасвісталі
Са словам зычным і благім

Над іх спіною разагнутай?!
І ці каню таго не знаць:
Калі з яго здымаюць путы,
То, пэўна, будуць запрагаць...

Лёс запражэ ў свае аглоблі.
Ці кожны цягне за сябе?
Не абмінаючы калдобін,
Мой конь натруджана сапе...

А як яго насілі ногі
Па белым свеце напрасты,
Пакуль аб цвёрды край дарогі
Не абламаў ён капыты!

Табун папасам прагрукоча —
І лейцы рвуцца на шматы...
І гнеў і боль палоняць вочы...
Свабода, дзе твае сляды?

1985

* * *

Адыходзяць старажылы —
Прыгонныя зямлі.
Іх свежыя магілы
Быллём не параслі.

Вам гімнаў не спяваю.
(Калі вам гімны пець?)
Я ледзьве паспяваю
Аплакаць вашу смерць.

І быццам век не слёзны.
Тым слёзы даражэй.
Маршчыны, як барозны,
Пралеглі да вачэй…

І што нам тыя гімны?!
Нам дадзен мудры час —
Задоўга да магілы
Жывых запомніць вас.

Якіх не прыгалубіў
Ні цар,
ні Бог,
ні лёс…
Праўдзівых адналюбаў,
Саромеўшыхся слёз.

Служыўшых век нязменна
Айчыне і сям'і.
Назваўшых нам пайменна
Жывое на зямлі.

1984

* * *

Светлай памяці цёткі Волі

Рукі спачыну не ведалі ў цёткі.
Сноўдалі ў ночвах, як жвавыя плоткі.
Летнія, быццам птушыныя крылы...
Пралі, палолі, калолі, варылі...

Клалася позна. Рана ўставала.
Богу — малілася,
дзецям — спявала.
...Бела да костачак рукі адмыты,
Ціха хусцінкай памытай акрыты...

1984

ПРЫСУД

Свой сум прынёс на суд лясны
Пад цёмны цень густой сасны.
І доўга слухаў я, маўклівы,
Прысуд птушыны гаманлівы:

«Паболей пець. Паменей піць.
Паменш марнець. Пабольш рабіць.
Любіць жанчыну, як свабоду.
Мацней і шчырай год ад году.
Забыць нуду, забыць гады
І быць шчаслівым назаўжды».

...Задумны я прыйшоў дахаты,
Крылатай мудрасцю багаты...
Ці так было — як я пішу —
Спытайце ўласную душу.

1985

* * *

З календара амаль усе
Лісты зляцелі сакавіцкія,
А на дварэ яшчэ мяце
І пад валёнкамі папісквае...

І хутка маюцца буслы
Ляцець на дзедавым рахунку.
Ужо чуваць іх галасы
Недзе на прыпяцкім кірунку.

Якая ж прага іх душы
Дала ім веру — шлях адзіны,
Каб прыляцець — не саграшыць,
Як на пагібель, на Радзіму?!

Духоўны, вечны продкаў кліч,
Ты ўсё жывое прыручаеш!
На гэты кліч здалёк ляціш.
Няма яго — і крыл не маеш.

1984

КАНЕЦ ЛЮТАГА

Зіма. Цярусіць дождж.
Навокал ні сняжынкі.
Ды, пэўна, рана ўсё ж
Зімы спраўляць памінкі.

Знясіліцца імжа.
Прамерзне за сцяною.
Натоліцца душа
Святлом і чысцінёю.

І нас з глыбінь нябёс
Засыпле снега срэбрам.
Не выцягнеш калёс.
Дзе ў санях ехаць трэба.

Прырода быццам лёс.
Ды ёсць празорцы ў хаце.
Вунь — дзед.
Ён не аднёс
Валёнкі на палаці.

1985

ДЫЯЛОГ ЖЫЦЦЯ

Я пражыў бы жыццё нанова.
Я адняў бы ў душы спакой.
Больш чулліва б выслухаў слова.
Склаў бы песню праўды людской.

Стаў бліжэй бы я да народа
І да горна яго жыцця.
Мне адкрыла б наўсцяж прырода
Тайны вечнасці і быцця...

«Ах, сынок,- мне гаворыць мама, —
Я нанова б не пражыла.
Сіл маіх засталося мала
Ўсё пражытаму аддала.

Ныюць косці мае старыя...
Я — пачатак,
                    а ты — працяг...
Непаўторнасць жыцця адкрыеш
Ты на схіле свайго жыцця».

1983

* * *

Алесю Жыгунову

Паэт павінен быць зямным,
Хоць божы німб над ім, як ззянне...
Чым вышай спеюць перуны,
Тым да зямлі мацней іх цягне.

І сам я зорыў вышыню
І зорнаю трымцеў разгадкай.
Прад цемрай ночы — верыў дню,
Адчуўшы боль пад той лапаткай,

Дзе, пэўна, кожнаму баліць
Зямны наш час...
І ўсё ж — імкненне:
Сябе звысоку запаліць
Дзеля зямнога прыцягнення.

1985

ПАСТСКРЫПТУМ

Любоў малітваю была
І забаронным плодам.
І з небыцця вярнуць магла,
Крануўшы мімаходам.

Ад сонца я твайго аслеп
Вясновым днём зялёным,
І надкусіў твой дзённы хлеб,
І сцёр твой нот салёны…

І, пэўна, зведаў да канца
Зямной любові мукі.
І ўсё ж не стаўлю ёй вянца,
Хоць размыкаю рукі

З рукамі любай, што была
Малітваю і хлебам,
Што з небыцця вярнуць магла,
Адкуль вярнуцца трэба…

1984

ГАНЦЫ ЛЮБОВІ

Зіма. Сняжыць. Жаўцеецца пакутна
Акно твайго жаночага закутка.
Брыду няўцешна. Мераю сумёты…
Як доўга век цягнуўся да суботы?!
Каб сёння тут стамлёная дарога
Прыпала ніцма да твайго парога…

А дзве душы — любові два ганцы —
На два супрацілеглыя канцы
Дарогі той, замеценай наўсцяж…
Што розум наш?! Як мудра ні разваж —
Застудзіш рукі…
                    І чакаем мы
Ганцоў любові — весніх сноў зімы.

1984

* * *

На грудку, на бур'яну,
На пагосце вечным
Чалавека памяну
Словам чалавечным.

Хто ты?
Дзе?
Калі ты жыў? —
Ні імя, ні даты —
Мне травою раскажы,
Як жывому брату.

Каб задумаўся і я
Аб тваёй нагодзе
І шукаў сваё імя
У сваім народзе.

...Каб на ўзгорку бур'яну,
Тут, на раздарожжы,
Добрым словам памянуў
І мяне прахожы.

1985

* * *

Я развітаўся з часам
Былых шумлівых дзён,
Дзе ўсе крычалі разам —
Ніхто не быў чуцён.

З тым часам разітаўся,
Нібыта з дошкі сцёр
Накрэсленасць натацый:
«З каго рабіць жыццё...»

І цішы гэтай холад
Абраў не для слязы...
Хачу пачуць свой голас
І вашы галасы.

1985

* * *

І развітальнае крыло
На лузе птушкі пакідалі.
М. Стральцоў

Паспавядацца б...
Толькі — перад кім?
Па-свойску ўцiснуць галаву ў калені,
І выдыхнуць — як жыў,
і на ўспамін
Свае пра свет пакінуць уяўленні.

Люблю жыццё!
Як страшна адысці
Не выверыўшы боль ад болю іншых.
Душу, як птушку,
ўзяць — і адпусціць...
Няхай ляціць... Хай судзіць Усявышні...

Раскажа хай, як плачацца ўначы,
Чакаючы і сонца і світання...
Пакуль жывеш —
маўчы,
маўчы,
маўчы...
Выбельвай слова перад развітаннем.
Яно — ты Сам.

1986

НЕНАПІСАНЫ ВЕРШ
ПРА ЗАРАПАД

У вёсцы ні апошні я, ні першы.
Адметны тым: пішу, бывае, вершы.
Ўсе ў рыфму, ды, гаворацць, неўпапад.
Сягоння б напісаць пра зарапад.

А я ўначы стаю ў двары,
                                        куру,
З сабою сам у думках гавару.

Пра інваліда думаю, пра дзядзьку,
Які не перакрыў на восень хлеў,
Пра брыгадзіркі хату, нібы цацку,
Пра чалавека, пра Айчыну, хлеб…

Пра тое, што не ўсё і ўсюды лад.
Пра залаты пісаць бы зарапад.

А я пра гэты чорна-белы свет.
О, як хрыпеў прад смерцю родны дзед!
Пра вечнасць, пра жыццё,
                                        пра свой уклад…
Гарыць трывожна ў небе зарапад.

І іншапланецянін у Сусвеце
Стаіць, як я, на нейкай там планеце,

Магчыма.

На зямлю маю глядзіць.

Ляціць яна ў туманнасці. Гарыць.

Здзіўляецца? Трывожыцца? Наўрад.
Ён думае: звычайны зарапад.

1986

ЭЛЕГІЯ
ВЫСАХЛАМУ ДРЭВУ

Дрэва, што дзед пасадзіў,
Высахла, як высыхае
Ўсё, што губляе сувязь
З глыбінным сокам зямлі,
І разам губляе сілы,
І болей не пладаносіць.
Так высыхае студня
У бязлюдным, пустым двары.
І толькі ў счарнелай кроне
Яшчэ засталіся песні
Тых птушак, што тут спявалі.
Мне чуецца гэты спеў
Начамі, калі не спіцца,
Ў часіны, калі мне сумна,
Калі грызе адзінота...
Я слухаю гэты спеў.
Прыходзь у такія хвіліны,
Мой верны і даўні сябра,
Паслухаць былыя песні,
Якія слухаў мой дзед,
Бо хутка спілуюць дрэва,
Бо ўжо забываюць птушкі,
Што тут і былі іх гнёзды
І песні іх тут жывуць.

1984

* * *

Як прагнуў я кампаній,
Так прагну адзіноты.
Мяне за грош куплялі —
За два збывалі потым.

Хачу я зблізку глянуць
На свой абсяг Айчыны,
Ўздыхнуць… і з жалем кануць
Душой за аблачыны.

І плыць бязмоўна, ціха
Над мілым родным краем —
Над раненай ласіхай,
Над чорнай воўчай зграяй,
Над жоўтым жытнім полем,
Над сушаю балоцін…
Далей,
        далей ад болю!
Далей,
        далей ад плоці!

І з той высокай далі
Быламу адгукнуцца.
Туды, дзе не чакалі,
Абноўленым вярнуцца.

І прагнуць зноў кампаній,
Як прагнуў адзіноты,
З адказам на пытанні:
Адкуль? Чаго? І — хто ты?

1987

* * *

Набеглі неўпрыкмет мае гады.
А ўчора яшчэ толькі, мне здаецца,
Я лётаў што ёсць сілы — малады —
Не чуючы ні ног сваіх, ні сэрца...

Час нацягнуў управы павады.
(А повад лёсу моцны — не парвецца!)
І з кожным крокам дзённае хады
Стаў адчуваць, як глуха сэрца б’ецца.

Дык, значыць, ёсць яно ў мяне?!
Жывое!
            Ёсць!
І час нягод яго апутаў спрутам.
Я на зямлі таксама, значыць,— госць,
Дзе ў мёд і мне падмешана атрута...

...Магчыма, ўскрыўшы там мяне, па смерці,
Так скажуць:
                    «Жыў...
                              Было з чаго памерці...»

1986

* * *

Не схавацца ад жыцця
Ні за якай шырмай.
Кожны дзень свайго быцця
Адкрываю шырай.

Не прадаўся за грашы.
Не растраціў розум.
Ліру звонкую душы
Не змяняў на прозу.

Хоць і прозаю жыву,
Хоць і пахну потам,
А паэзію заву
Чорнаю работай.

Не таму, што сам я свой
У яе заступнік,
Што не потам, а крывёй
На душы праступіць,

А таму, што — без канца! —
Працы той штодзённай
Не паставіш ты вянца
Да магілы цёмнай.

1982

* * *

Я — дзіцём — крыклівым быў і шумным.
Суцяшала маці між гасцей:
«Супакойся, сынку, будзь разумным.
Дай спакойна выслухаць людзей».

Сталым стаў. Трываў я лёсу хватку.
А калі аднойчы не сцярпеў...
«Раскажы,— сказалі,— па парадку.
Дай спакойна выслухаць цябе».

І цяпер, калі мне ў адначассе
Верш душу-шкарлупінку дзяўбе,
Гавару сабе я: «Не спяшайся,
А спакойна выслухай сябе».

Час імкне жальбы і суцяшэння,—
Хто за нас слабей і маладзей...
Дай мне, Божа, мудрага цярпення,
Каб спакойна выслухаць людзей.

1985

ДАЎГІ

Нясkладны лёс ты мне прыдбала, мама.
Ці я ў ім сам чагось недагледзеў?
Была б сягоння даўгавая яма
Ў законе ў нас — я там бы ўжо сядзеў.

Даўгі... Даўгі... Я менш за ўсё
пра грошы.
Хоць, што казаць, і грошай нагуляў...
А жыў бы бестурботным і харошым,
Калі б сябе і ўсіх не выяўляў,
Якімі ёсць прад гэтым белым светам.
Якімі мы павінны ўсё-ткі быць.
А быў бы полем, што пыліць пад ветрам.
А быў бы ветрам, што ў палях пыліць».

Хвала даўгам, якія мне плаціць
Усё жыццё, каб чалавекам быць!

1985

ПАВОДЛЕ НАРОДНАГА

Паэту А. Шушко

Нешта невяселіцца.
Нешта ўсё сумуецца.
На душы мяцеліца
Месяц не ўтаймуецца.

Не хапае нечага
Светлага, высокага,
Што і цёмным вечарам
Лечыць адзінокага.

Ці то сябра чулага,
Ці жаночай вернасці,
Ці ўсяго, мінулага,
Што назад не вернецца?

Звергну гэтай замеці
Сумную традыцыю —
Наталюся памяццю,
Як жывой вадзіцаю.

Сябра ўспомню ветлага,
Дзеўку незаручанай —
Стане светла-светла мне,
Светла да балючага...

1984

* * *

Ёсць два няведанні, ў якіх вучуся
Шчаслівым быць і знаць сваю нару:
Не ведаў дня, калі я нараджуся,
Ў якую ноч — не ведаю — памру…

Як ёсць два веданні, з якімі я змірыўся
І ў іх прамежку полымна гару:
Я ўсё-такі аднойчы нарадзіўся,
І ўсё-такі аднойчы я памру…

Таму заўжды і радасць і нягоды
Я успрымаю, як бясцэнны дар.
Народжаны разумнаю прыродай,
Нясу наканаваны мне цяжар.

Ды што мой лёс сярод мільёнаў лёсаў?
Ёсць лёс зямлі і чалавецтва лёс…
І ўласныя бяды і шчасця слёзы,
Як кроплі ў моры сярод мора слёз…

Вось і сягоння ўстаў я раным-рана —
Ледзь сны, як летуценні, адышлі —
Гляджу ў акно: там сонечна ці хмарна,
Шчаслівa ці бядова на зямлі?

1986

* * *

Што геніям маліцца, Бог ты мой!
Малюся толькі мацеры адной.
Той, што пад дахам жнівеньскае ночы
Пусціла ў свет мяне.
                                        І — я пакрочыў...

І ўсё, што ў ім знайшоў я ці знайду,
Адзінай ёй — на радасць і бяду.
За тое ж, што не змог і не змагу,
Не геніі прад ёй, а я — ў даўгу...

Ёсць мацеры і ў геніяў саміх —
Падобны лёс не злітаваўся з іх.

1985

* * *

Дарэмная мара…
Пакуль ты жывы.
Датуль ты не будзеш свабодным
Ад дому, ад думы, ад слёз і крыві —
Шчаслівы, знясілены, нотны…

Залежным — ад блізкіх і розных людзей
У гэтай жыцця крутаверці…
І нават — залежным ад светлых надзей,
Пакуль ты свабодны ад смерці.

1985

* * *

Шукаю крыніцу чыстую.
І прагну пазнання вечнага...
У стыні вячорнай выстаю
Да высеву Шляху Млечнага,

Пакуль у высокай далечы,
Дзе светла і шырай зорыцца,
Душа, сябе наталяючы,
З Сусветам не разгаворыцца.

1984

* * *

Глыбокая восень стаіць у дварах.
Гуляе па наледзі юная сука.
Смала настывае на голых ствалах
І свеціцца ў ёй вераснёўская муха.

І пілка віхляе па дубе, як смык.
І звоніць сякера ў суках анямелых.
Зімою жыву ў прадчуванні зімы,
Нібыта з суботы жыву на нядзелю.

А месячнай ноччу я доўга не сплю:
Мне ціха-загадкава стукаюць тыя,
Каго я балюча і светла люблю,
Як любяць у старасці дні маладыя.

І ранкам разбудзіць мяне не адчай,
А памяць душы і каханай заколка...
І маці прастуджана скажа: «Ўставай...»
І белую нітку працягне ў іголку,
Белую нітку зімы:
ад восені — да вясны...

1985

* * *

Пакуль табе здзіўляюся —
Яшчэ цябе люблю.
Разгадваю, губляюся,
Твой цень — сваім — лаўлю…

Не стань — малю — звычайнаю,
Знаёмай і зямной.
Застанься вечнай тайнаю,
Нявызнанаю мной.

Спакусай недаступнасці,
Агнём начным гары,
Каб выведаў да сутнасці
Я цемру да зары.

Каб жыў я неспатолена
І верыў — дзень пры дні —
Што будзе мне дазволена
Згарэць на тым агні.

1984

ДАРОЖНАЯ ЭЛЕГІЯ

Гусцее лес…
                    Апоўначы дарога
Губляецца, як прывід, паміж дрэў…
Не страх перапаўняе, а трывога,
Яе таемны,
                    жудасны напеў.

Дзве зоркі за прагалам вершаліны,
Як начнікі з далёкага акна,
Душу мне супакояць на хвіліну,
Ды шляху не асветліць ні адна.

Кладзецца ён пад ногі асцярожна,
Нібы жыцця заблытаная ніць.
І ціхі сум элегіі дарожнай
Звініць і плача…
                    Плача і звініць…

1985

АПАНТАНАСЦЬ

Па ранішняй траве —
Расістай і калянай —
Прабегчы. Хай жыве
На свеце апатнанасць

Няспраўджаных надзей,
І мрояў, і памкненняў!
О, не пакінь людзей
Ты, радасць сатварэння!

Няхай пральецца пот!
Няхай пральюцца слёзы!
Бяжыць не раб, а — бог,
Расхлістаны і босы,

Па ранішняй траве,
Расістай і калянай.
Няхай, няхай жыве
На свеце апантанасць!

Спытаюць: ты куды?
Ды тут — скажу я — блізка,
Дзе коўш жывой вады
Яшчэ вартуе пліска.

ШТРЫХІ ДА ПАМЯЦІ

Светлай памяці дзеда Паўлюка

Не слёз саромеюся. Не.
Кальне знянацку злева…
Мой дзед яшчэ на той вайне.
…Расце травой ці дрэвам…

Як памяць дзеда зберагчы?
Бабуля пастарэла.
І сам гляджу я ўдалячынь
З аглядкай… на Траву і Дрэва.

1984

ЭПІТАФІЯ САБЕ
НА УСЯКІ ВЫПАДАК

Бязважкае не ведае апоры.
Яно заўжды між небам і зямлёй.
Імкнецца ўвысь пад ветрам —
у прастору,
То да травы прыліпне, як наслой.

Бязважкі колас цягнецца да сонца,
Пакуль не зломіць непагадзь сцябло,
А важкі, поўны, выспелы да донца,
Схіляе да зямлі сваё чало.

А поўны колас б’е паклон зямлі!
(Крылатыя, яны асіляць высі.)
Бо тут, адкуль у свет мы прараслі,
Заўжды і свету больш ад нас карысці.

Трымай мяне, радзімая зямля!
Не дай бяскрыла ўзнімацца ў неба.
А здарыцца такое — ззыч пасля
Грудок Айчыны, дзе не сеюць хлеба.

АПТЫМІСТЫЧНАЯ ЭЛЕГІЯ

На сонечным пагосце
Высокія дубы...
Сюды прыходжу ў госці
Без слёз і без жальбы.

А проста так, падумаць
Ля нейчай там пліты,
Што ляжаш тут, над дубам
Не сёння-заўтра ты.

Твае сапрэюць косці,
І вып'юць сок дубы...
І нехта прыйдзе ў госці
Без слёз і без жальбы.

1985

* * *

Па свеце гойсае бяссведна брат.
(Яму ці ў Клецку жыць, ці ў вечным Рыме!)
Па ім Айчына не зазнала страт.
Яго набытку ад яго не прыме.

Мой лёткі брат, я часта сумняюся,
Што нас з табой адна яднае кроў.
Балючай плачу я, святлей смяюся…

«Гадуйся сыта і жыві здароў!»
Так часта ў пісьмах я табе пішу.
І то таму, што іх чытае маці,
Жадаючы ўласнаму дзіцяці,
Як памяць, зберагчы сваю душу.

А я жыву на бацькаўшчыне, брат.
Непадалёк ад Міра і Нясвіжа.
Айчына і па мне не знацьме страт.
Дасць Бог — ля сэрца нахавае бліжай.

1984

* * *

У. Някляеву

Якая няясная ноч!
І чорныя дрэвы-манахі,
І шум пралятаючай птахі —
У абуджанай цемры наўзбоч —
Узновяць таемныя страхі
І выстудзяць вусцішнасць кроз...

Ў няведанне йдзеш, як да плахі,
І — цемру праходзіш наскрозь.

1986

ПАМЯЦІ СЯБРА В. ЦІХАНОВІЧА

Валодзькаў трактар аддалі другому.
Яму ён не патрэбны ён адсеяўся…
Набіў, як кажуць, ад жыцця аскому:
Адсумаваў па ўсім і адвяселіўся…

Цяпер яго душа, напэўна, там,
Ля самай светлай і высокай зоркі.
І я бясслёзна вам не перадам
Апошняй з ім бязрадаснай гаворкі…

Цяпер я не прадам і не куплю
Ні большага жыцця, ні большай страты.
Як скульптар, вобраз я яго ляплю.
Як вылепіць прытомленых аратых?!

А ці надоўга я перажыву
Яго, а лепш сказаць, сябе самога?
Пустым не затлумляю галаву,
Здымаю шапку ля яго парога…

Смяецца мне ягонае дзіця.
Бы птушка, нешта весняе шчабеча…
Якая вечнасць у яго жыцця!
Як непазбежна блізіцца сустрэча…

* * *

Я не збярог.

І ты не зберaглася.

І белы свет праявы не збярог

Дзён учарашніх.

Ты не адраклася,

Хоць і ступіла ўпотай за нарог

Таго, што разам называлі раем,

Дзе нас гарачым пеклам апякло...

Надзея ёсць, што там, за небакраем,

За нашай цемрай высіцца святло.

І не шапчы мне словы апраўдання —

Халодных слоў на вуснах не сагрэць,

Як гэты верш — азы вершаскладання —

Не здольны сам агнём маім гарэць...

1985

ДЗЕДАЎСКІ ПЕРАПЕЎ

Гарыць чырвоная сукенка
Сярод зялёнае травы…
— Прашу на танец вас, паненка.
Няўжо адмовіцеся вы?

Прыціхла стоена сукенка
У росным холадзе травы…
— Прашу дахаты вас, паненка.
Адна заблудзіцеся вы.

Патухла стылая сукенка.
І не прымяць сырой травы…
— Аб чым задумная, паненка?
— Аб тым не ведаеце вы.

Гарыць, як грэшніца, сукенка.
Світальна ззяюць паплавы…
— Аб чым вы плачаце, паненка?
— Аб гэтым ведаеце вы…

1983

* * *

Забыць цябе.
                  І я цябе забуду.
І голас твой, і цела кожны рух.
Наш дзіўны час, як тонкую пасуду,
Мы выпусцім з табой, напэўна, з рук.

Забыць цябе.
                  І я цябе забуду.
Але пакуль ты не сышла з вачэй.
Як той індус, што моліцца на Вуду,
Малюся на цябе сярод начэй.

Забыць цябе.
                  Як забываюць Бога...
Як холад, што праступіць на ілбе,
І права дасць забыць сябе самога,
І вечнасць дасць не помніць пра цябе...

1985

Мне помніцца агністы лістабой...
Каб так палаць, то толькі раз адзіны!
Нас звёў тады няскладны лёс з табой.
Навек — гадалі. Выйшла — на хвіліны.

Якраз была адлётная пара
Выпрабаванне на любоў і вернасць.
Пачуцці, як і словы з-над пяра,
На жаль, назад ніколі ўжо не вернеш.

Калі не зняць з душы высокі боль —
Душа датлее, як лясное лісце...
Мне помніцца агністы лістабой.
З таго пажару не знаходжу выйсця.

І, значыцца, забыць прыйшла пара
Усё тое, што, сагрэўшы, адгарэла...
Штодня праходзіць ля твайго двара —
Глядзець жахліва на бязлітасць дрэва.

1986

ЛЮБОВІ ЦЕНЬ

Даўным-даўно прапала з чыстых дзён
Ты ўся як ёсць. І толькі цень застаўся.
Там, дзе і я, заўсёды ён туляўся,
І стаў маім уласным ценем ён.

Я на яго маліўся ў чысты дзень.
І ў ясны дзень, а днём глухім і цёмным
Ён прападаў і недзе жыў бяздомным
Пустэльнікам, тваёй любові цень...

Век адзіноты даў сябе спазнаць...
Ноч без канца. Так доўга не світае...
І ўрэшце цень табе я твой вяртаю,
Калі і свой не ў сілах утрымаць.

1984

ЭЛЕГІЯ

На стале завялі кветкі,
Што сарваў я ўчора ў лесе,
Пры дарозе...
Сініх дзве.
Быў такі настрой шляхецкі,
Што ў душу вужакай лезе
І гняздоўе страсці ўе...

Сёння вось яны завялі.
І ў душы патухлі страсці.
І прад вечнасцю на міг
Ўспамінаю — як Вас звалі,
Для каго пачуцці траціў?
Сам, жывы, над прахам іх.

1986

* * *

Плача жанчына перада мной.
(Я для яе анічога не значу.)
Перад жанчынай, магчыма, чужой
Сам я аднойчы міжволі заплачу.

...Выцерла слёзы... Смяецца ужо...
(Я ж для яе анічога не значу!)
Бог літасцівы, і сам я — няўжо?
Буду смяяцца, забыўшы, што плачу...

1981

ЛЮСТЭРКІ МАТЧЫНЫХ ВАЧЭЙ

Я ў юнацтве ўглядваўся ў люстэркі:
Бог, прарок — не больш таго, не менш...
За душой не маючы капейкі,
Я ў душы вызвоньваў грошны верш.

І глядзеўся ў вочы я каханай:
Прынц, ды толькі, што там ні кажы...
Па сяле блудзіў як апантаны
З пачуццём узнёсласці душы.

А нядаўна ў вочы роднай маці
Слёзныя люстэркі зазірнуў,
І убачыў воблік там дзіцяці —
Сам сябе і ўсю сваю віну
Перад ёй, прад грэшным мілым людам,
Прад каханай, што сышла даўно...

Я ў люстэркі больш глядзець не буду.
Знаю: ёсць праўдзівае адно —
Вочы маці вечнасці акно...

1984

* * *

Першая несня — маці.
Другая песня — каханай.
Трэцяя песня — дзіцяці.
Чацвёртую — сам шукаю.

І першы мой плач — па маці.
І плач апошні — па маці...

1984

ВЕРШ З ПАСТСКРЫПТУМАМ

«З ёй цяжка размінуцца
І ўслед не азірнуцца.
— Адкуль ідзеш ты, Поля?
— Адкуль? Не бачыш з поля.
— Што ж не спяшаеш, Поля?
Што сумна так ідзеш?
— Ва ўдоў такая доля.
Куды спяшаць мне з поля?
Складзі пра гэта верш.

Сустрэў пасля абеду
Я тую зноў кабету.
    — Куды спяшаеш, Поля?
Што светла так ідзеш?
— Я — да людзей,
                    на поле.
Куды спяшаць мне болей?
Складзі пра Полю верш».

P. S. І верш надрукавалі
Вось так, як вы чыталі,
Пісаў я без накладак.
Адно імя змяніў
На ўсякі там выпадак,
А рыфму ўзбагаціў.

...Зайшла з газетай з поля
У двор да нас і кліча...
— Дык як мяне ўсё ж зваць?
Смяюцца... Пішаш: Поля...
Спрадвеку ж звалі Воляй.
І што ў пісак за звычай —
Не так, як ёсць, пісаць?!

1986

ПТУШЫНЫ ЛЁС

Ледзь сок пасочыцца з бяроз
І я чакаю птушак першых.
Нас парадніў адзіны лёс,
Як лейтматыў у хоры пеўчым.

І роднасць волі, і крыло,
Што прыцягае да Айчыны,
І, як сіло, для нас сяло,
Дзе нас звяло у час адзіны…

Не ўсе вяртаюцца. Не ўсе.
Як вырак, губіць птушак вырай.
Ды чым іх меней на страсе,
Тым песні іх званчэй і шчырай.

1984

ЗІМА АЙЧЫНЫ

Зямля стужала.
Пеніцца з нябёс.
Ў лясах, бы ў парках,
і прастор,
і ціша...
Пара мужання,
Выстывання слёз...
Мароз наш лёс
на шкле акон распіша.

Высокай думы
Яснае крыло
Адлётнай птушкай
вынесла з Айчыны.
Як стацца так,
радзімыя, магло —
Што познім крыкам
Аб былым крычым мы?!

Халодны снег
Пасыплецца ад зор.
Зямля-нявеста ў вэлюме прачнецца.
Мужык-жаніх
Праспіць той час, як тхор,
І лаянкай з пахмелля абзавецца...

Не сёння-заўтра
Вудзе судны дзень…
Няхай мужнеюць цельпукі-мужчыны!
На схіле сонца.
Наш даўжэе цень.
Ды не даўжэй ён за абсяг Айчыны.

1986

* * *

Пара пладаносу і роздуму
Прыходзіць так нечакана.
Свой лёс апісаць бы бясконцай
і нудной прозаю,
Як гэты дождж несціханы…

Душу сваю выстудзіць хочацца,
Напоўніць марозным і чыстым.
Цяжэй і цяжэй на зямлі
з кожным днём мне крочыцца.
Бліжэй і бліжэй мая прыстань.

Пара пладаносу і роздуму
Свой вечны круг не завершыць.
І лёс апісаць бы бясконцай
і нудной прозаю,
Ды некаму ж трэба пісаць
Мілагучныя вершы.

ЁЙ

Жыву жанчынай безгалосай.
Адно паветра з ёю п’ю.
Яна маім цяжарна лёсам.
Яе жыццё — сваім — люблю.

І думкі ўсе яе начныя
Здзімаю ўранку з вуснаў я.
і плоць ад плоці не спачыне
Жаданнем: знаць адно імя.

Таму, як боскасць і святыню.
Аберагаю дух нутра
Ў хаосе без мяжы, ў пустыні,
Пустэльнік ад яе рабра.

1987

ПРОЗА КРУГАЗВАРОТУ ДЗЁН

Бразнуўшы ў студні вядром,
Разбудзіць нас маці.
Брат прачнецца: «Доброе утро!»
Я прачнуся: «Дзень добры!»
Маці ведае мову кожнага сына.

Днём мы з братам пілуем дровы.
Ён — у джынсах фірмы «Мантана».
Я — ў портках фабрыкі «Камінтэрн».
Толькі б ладзілася работа
і не выстыў бацькоўскі дом.

Выціраючы пот з ілбоў,
Мы закурым.
Ен — з пустынным вярблюдам «Кэмэл».
Я - свае народныя: «Прыму».
Толькі б думалася нам мудра.

Павячэраўшы, мы спрачаемся
Пра футбол і музычныя стылі...
Ён — пра фан...
                    а я — пра рок...
Божа,
        не пазбаў нас радасцей
                                    і захапленняў!

Спім удвух над адзіным дахам,
Крытым шэрым крычаўскім
шыферам —
Сняцца нам бяспечныя сны...
Пакуль не разбудзіць маці
СОНЦА,
Бразнуўшы ў студні вядром.

1988

* * *

Я ў горадзе — гаротны, як ізгой.
Я камянею сам на тратуарах,
Не чуючы жывога пад нагой,
Імгненнае чытаючы на тварах.

Траецкае — не Дух былых вякоў.
Прадметнае прадмесце не жылое.
І толькі не хапае там вянкоў,
Што ўскласці не наспелі на былое.

О, горад, дзе выток тваёй душы?!
Твой гул пачуць з якой Чырвонай Прэсні?!
Ў кватэры сябра — ў клетцы два чыжы,
Ён — трэці...
                    Надта штучныя іх песні.

Я — вольны чыж.
                    Я — на сваім суку.
На дрэве, тым, дзе кожны ліст — загадка.
Што ж, век мой — птушкалоў,
                    за мной цікуй!
Апошні птах — перад тваёю пасткай.

1988

РОЗДУМ
ЛЯ ПОМНІКА ПУШКІНУ

Па плошчы Пушкіна гурты,
Нібы ў царкве каля прастолу.
Тут цесна так,
                    што пустаты
Амаль няма,
                    як і прастору…

Адзіны ён — з усіх бакоў
Святло і цень на ўсё з'яўляе,
Вы сутнае былых вякоў
Тут з будучыняй размаўляе.

Яго жывыя чытачы
Яшчэ ў алеях цепляць месца.
Тут,
      сярод цёмнае начы,
Эпохі зверыўшы са зместам

Яго трагедый,
                    нашых драм…
(І — Бог ты мой — як супадае!)
Паэзія — Прарочы храм.
Жыцця каштуе служба там,
Дзе слова духам абрастае.

І ты, Расія, ўслед яму
Глядзіш…
                І я, славян нашчадак,
Не разумею сам: чаму
У ім шукаю свой пачатак
І свой працяг у ім?
Каму?..

1987

* * *

Даўно прыцярпелася слова
Да слова,
як дзень да начы.
Змяшалася зерне з паловай,
Хоць смейся,
хоць крыкам крычы.

Прырода амаль без загадак.
Жанчына —
ўжо без таямніц.
І нам дастаткова загадаў,
І — ўстанем!
І падаем ніц...

З пагардай,
амаль безбаязна
На сонца святое глядзім,
Пра плямы на ім падрабязна
З любой надваротні лухцім.

І толькі адчуўшы здалёку,
Што блізіцца скон спакваля,
Убачым:
як сонца вы-со-ка!
Як цёмна глыбее зямля...

Т слова пачуецца слову,
І ночы адкрыюцца дням,
І вецер адвее палову
Ад зерня,
                    што сеяць не нам.

1987

КРОЎНАЕ

Ужо ні радасці няма, ні спадзявання.
Паперы. Тлум. Пустэльных слоў пясок...
Душа былым спатолена дазвання.
Надзей бруйлівы перасох выток.

Высокім сонцам адстаялі дні:
У сляпых вачах — праменны іх адбітак...
Глыбока ў недрах сохнуць карані,
Бязмежнай веры вызнаўшы набытак.

Прастуй у свет, айчыннае дзіця!
На Бацькаўшчыне рук няма радзімых...
Крычы і кліч забытых і адзіных,
Будзі глухіх і сонных з забыцця!

На могілках расце — вунь, бачыш? — дуб.
Гадоў яму зязюлі ўжо не злічаць.
Шумлівай кронай запаветных дум
Жывых да мёртвых ён адчайна кліча.

...Цалую продка надмагільны крыж,
І спадчынная чуецца замова:
«Жыві з людзьмі. І цвёрда стой паміж
Назоўніка жыцця і дзеяслова».

1987

* * *

Паэзія, ці станеш ты працягам
Жыцця майго?
Я верны твой слуга.
Душу маю мелодыя працяла,
Дзе паўнагучны радасць і туга...

Не збыць да скону рабскую работу:
Свайго народа выслухаць душу.
І так пісаць, нібыта пісьмы
з фронту —
З той бояззю што больш не напішу.

1988

...ВЕРА...

Чарвячны рух чаргі
За плоцкім і духоўным...
Крамольны сэнс тугі
На ўсім, як знак ахоўны...

Як доўга ён паўзе.
Чарвяк бясконцай веры...
І я стаю ў чарзе:
Няўжо зачыняць дзверы,
І той чарвяк згрызе
Апошні стос паперы
Са словамі той веры.
Якой збалелі ўсе?

1988

ВЯСНОВЫЯ МЕТАМАРФОЗЫ

…А ранак, быццам бы падранак,
Туманам выслязіў траву,
І промнем сонца ўспоўз на ганак,
Нябёс адкрыўшы сіняву.

…І замясіла маці хлеб,
Прыбраўшы даўкі, даўні, з крамы..
Былое помніцца нам лепш,
І не харомы славім — храмы
Душы,
дзе чысціцца жыццё.

І ўжо з акон двайныя рамы,
Як з вока шорхлае асцё,
Вымае бацька.
І на плямы
Плюе, сцірае брудны след…
І не прыкрыўшы ўнуку попу —
Нібыта Пётр акно ў Еўропу —
Акно раскрыльвае ў Сусвет…

Чуваць птушынае ў садах,
І вулей школьнай перамены…
А ты пудзіш: «Ніякай змены…»
Зачаты ў злобе і ў слязах.

Душу сваю машною сцяў,
Зашкліўся шыбамі двайнымі.
Твой храм пусты.
                                        Дарма званілі
Ў яго званы вятры жыцця.

Мне б — адвярнуцца б і забыць,
Што ты ганебна там канаеш,
Але душа наскрозь баліць,
Нібы падказвае: чакаеш…

Што бескарысны я прыйду
З дабром і гнеўнаю кувалдай,
Патрушчу ўшчэнт тваю бяду —
Душу ўратую…
                                        Чыстай праўдай
Цябе пад сонцам ахрышчу.
Тварыць людское навучу…

Мы новы храм збудуем — эх-х!!!
Удвух адзін замолім грэх,
Прад юнай яснасцю вясны,
Дзе явы зблытаны і сны.

1987

ВОЛЬНАЯ ОДА
ПАЭЗІІ

Любіце паэзію
Ціха, наўзрыд
Мару-гарэзію.
Думкі рытм.

Душой адчуйце
Гістарычны змест,
У нашых пачуццяў
Продкаў замес:
Дабра, нянавісці,
Любові, вольніцы...
З далёкай даўнасці
Пра гэта помніце!

Як помніў Сімяон Полацкі,
Бунтарны Янка Купала...
Глядзіце, каб новыя полаўцы
Душу, як стэп, не стапталі!

Паэзія — гэта цяжар
Не толькі ўласнай душы.
Паэзія — лёс і дар
Распятым быць на крыжы
У бязмежным полі
Народнай долі...

У наш высакосны час
Яе паўсюль беражыце.
Хай плача ў душы у вас,
Як перапёлка ў жыце...

1986

* * *

Вось тут — у гэтым наваколлі,
Сярод знаёмых мне людзей —
Я словы выпусціў на волю,
І дух мой з імі адляцеў...

Тугі вясновае на ўзлессі...
І потнай восені — ў палях...
Усе мной складзеныя песні,—
Жыцця заведамы працяг.

Юнак маёй вясковай долі,
Як я, забыўшы на гады,
У гэтым знойдзе наваколлі
Той мовы песеннай сляды.

Збярэ ён тут за словам слова,
Нібыта зерне ў недарод...
Бо аніякай іншай мовай
Не зможа выказаць НАРОД.

1980

АБ ВЕРШАПІСАННІ

Гавораць, што ўмею я вершы складаць.
(Цяпер гэта многія ўмеюць.)
А вось як даводзіцца мне іх пісаць,
Напэўна, не ўсе разумеюць.

Што нават вось гэтыя колькі радкоў,
Заклаўшы на зашчапку дзверы.
Пісаў я нясмелай вучнёўскай рукой
На зжоўклых абрыўках паперы.

Што я не магу з галавы выдумляць
Ні слова,
                    што мне дыктавалі:
Прырода, жанчына, сябры, немаўля…
Хоць самі аб гэтым не зналі.

А ў тым, што пад вершам паставіў імя
Сваё —
                плагіята не бачу,
Бо першым той верш запісаў усё ж я
І дату дыктоўкі пазначыў:
                                                        9.IX.85 г.

1985

* * *

Л. Х.

Такі мне выпаў лёс:
Не ўмею лгаць прыгожа.
Саромеюся слёз,
Жыву не надта гожа…

Хто ў свеце з нас прарок?
Яно заўжды ў сакрэце.
Ды свет мне не агорк
І ўсё жывое ў свеце.

Люблю набожны люд
Вясковае радзімы.
Бог той — каму я люб,
І той — хто мной любімы.

Л ўсё, што для душы,
Спрадвеку неабходна,
Як нова ні скажы,
Заўжды неверагодна.

1983

* * *

...Схілюся над табой
З любоўю на дасвецці...
Свет не ў табе адной,
А ты ва ўсім на свеце.

На кропельках цябе
Знаходжу ў кожнай з'яве:
У радасці, жальбе,
Гульбе і добрай справе...

...Свет не ў табе адной...
Ты мне вачэй не засціш,
Хоць і жыву табой
І называю шчасцем...

1985

Р. С.

Надумаць даўно ўжо, даўно мне нара.
Як з роднага выйшаў святога двара.
Не скрыпнуў варотамі —
ўскрыкнуў душой:
«Адкуль ты выходзіш?
Куды ж ты найшоў?

У свет гэты белы — бясконцы прасцяг?!
Яшчэ не знаходзілі шчасця ў гасцях».
Вярнуцца захочаш і — вернешся ты.
Адчынена брама і - дом твой пусты...

1983

ЭПІТАФІЯ АБЫЯКАВАМУ

«Я многа дзе быў,
Ды не доўга там жыў.

На што ні глядзеў.
Прамільгнула няўлоўна.
З жыццёвых падзей
Вельмі мала што помню.

Хоць плакаў, бывала,
Вачамі сухімі,
І вуснамі млява
Усміхаўся нямымі.

Жанчыне не здрадзіў,
Ды шчасцем не здоўжыў.
Хаціну не зладзіў
І род не прадоўжыў...

І камень пад дубам —
Замшэлы, пахілы —
Адрынуты духам
Застыў ля магілы».

1985

СМЕРЦЬ СУСЕДКІ

Ціха мірна бабуля-суседка
Дажывала сівыя гады.
Раўнадушны той старасці сведка
З ёю побач я жыў малады.

Мне здавалася, ведаў суседку,
Як усё, што навокал двара.
...Нечакана-нягадана ўлетку
Ёй прыспела спакою пара.

...Так на могілках плакалі людзі!
Гаварылі такое, што мне —
Рантам — сціснула каменем грудзі
І мурашкі найшлі па спіне...

Думаў розумам я: што ж такога?
Ну, прыйшла чалавечая смерць...
А душа, у вышыні ад зямнога,
Не магла гэта ўсё зразумець.

Я глядзеў апантана праз слёзы,
Як грудок узвышаўся і рос:
Да зямлі набліжалі нябёсы.
Узнімалі зямлю да нябёс!

Варухнулася памяць нямая:
Мне чужога жыцця не стае.
Чым жыла? хто была ты такая?
...Я ніколі не ведаў яе...

1986

* * *

Па калена трава
Вырасла ў гародзе.
Дзеду семдзесят два
Стукне ў гэтым годзе.

Дзед касой узмахне
Раз, другі і трэці...
Пастаіць адпачне,
Пот забыўшы сцерці.

Паглядзіць на траву,
А пасля на неба...
«Жык-жыву! Жык-жыву!»
І жыве як трэба.

1986

* * *

В. С. Палтаран

Мілая Вера Сямёнаўна,
дзякуй за шчодрасць сэрца!
Я ад яго цяпельца
ў сваіх лясах не зачах.
Ўспомніўшы светлых зайчыкаў
з-за акулярных шкельцаў,
Так нажадалася зноў мне
пабыць у Вас на вачах.
Паверце, калі пісаліся
пра лёс элегіі слёзныя,
Я марыў аб шчасці будучых,
я думаў аб тым, калі
Мы ўсе на зямлі адзінай
не будзем такімі рознымі,
Не розна будзем, а разам
трымаць асновы зямлі.
І покуль кружляю птахам
я між зямлёй і небам,
І ў сонца служу ў падпасках
яго надзей залатых
Я верую: будуць людзі
дзяліцца Словам і Хлебам,
Як дзеліцца іх дыханне
на выдых і ўдых.

1986

СВЕТЛАЙ ПАМЯЦІ
В. Л. БЕЧЫКА

Пыталіся пра здароўе
За год да уласнай смерці...
Жылі высакоснай кроўю,
Не даўшы душы замерці.

Знайшоўшы радок змястоўны
Аднойчы ў маім пісанні,
Сказалі — няўзнак, тактоўна:
«Паэзія скрозь пытанні...»

Нікога з нас не забылі,
Сябе ў другіх забываючы.
Патайна над дых не білі
Ні мэтраў, ні пачынаючых.

Развважным і шчырым голасам
Паэзію не заглушалі.
...Такім несусветным холадам
Жыцця паласу дажалі.

Сябры абсушылі вочы.
А іншыя ў Гаграх — душы.
Бязмежнай Вам, светлай ночы!
Заўжды Вы былі відушчы.

…Мне часта начамі сніцца,
Бы плача над Вашым прахам
ПАЭЗІЯ, як сястрыца
Над кроўным адзіным братам.

1986

* * *

І ў маладой бярозы, і ў старой
Вясной шуміць зялёны лістабой.
Адрозніць цяжка: дзе чыё лісцё —
Адна зямля, адзінае жыццё.

І восенню асыплецца на дол
І са старой лісцё, і з маладой.
Ідзеш, ступаеш па сухім лісці —
Не ведаеш, як старасць абысці...

1984

* * *

Пачатак мая.
                    Затравела.
І слёзы высахлі ў бяроз.
Ўсё, што зімою адкалела,
У квет пайшло і буйны рост.

І ў садзе ў нас ружова-бела...
Фуфайкі сохнуць на платах...
Усё ажыло, што адкалела:
Душа,
         прырода,
                      неба,
                             птах...

1985

РОЗДУМ АБ ШЧАСЦІ

Пусцее вёска вонкава.
Нутро
Яшчэ жыве.
З відна і да пацёмкаў
Спіны не разгінае аніхто
На цэлы век
адна на ўсіх падзёнка.

Спялее год.
І вецер-абібок
За хмару не загоніць нават сонца.
Глядзяць вяскоўцы ў прыбалтыйскі бок —
Святлынь штодня стаіць на гарызонце.

Як мудрасць, невычэрпная да дна.
Так і любоў бязмежна да Айчыны.
Таму заўжды
з відна і да цямна
Вяскоўцы і гарбацяць без спачыну.

І не клянуць ні Бога,
ні свой лёс.
Жывуць, як ім падказвае сумленне.
Крыві праліта тут не менш, чым слёз,
Таму і шчасцю іх няма здзіўлення,

Калі яно складаецца з крупін,:
З мазольных рук, з душы, з укладу рода..
Адно з адным, адно ў адно зляпіць
Ў сваёй Айчыне для свайго народа
Шчаслівым быць.

1987

ВОБЛАКІ АЙЧЫНЫ

Пімену Панчанку

Над лёсам воблакі плывуць.
Над лесам воблакі плывуць,
Над вёскай, над прырэчнай поймай…
Пад імі людзі скрозь жывуць
І бачаць воблакі па-свойму.

Я ж бачу ў іх узнёсласць мар.
Ён — копы высахлай атавы.
О, «дым салодкі і гаркавы» —
Айчыны бескарысны дар!

Далей, туды яны плывуць,
Дзе людзі іншыя жывуць.
Яны таксама іх убачаць.
Сваё ў іх вызначаць, адзначаць,
Айчынным словам назавуць.

Аблокі, воблакі ў абшары —
Даў Бог — не хмары ўсё ж, не хмары…

1986

* * *

Пакуль мы шукалі
Адзін аднаго,
І — Лань-рака абмялела,
Лясы наўкол — парадзелі,
І неба стала ніжэйшым.
Восень стаіць у двары...

Пакуль я любіў цябе,
Ты — маладзела
На столькі, на колькі старэў я...
Жыццё прамільгнула -
Пакуль я аб вечнасці думаў...

А ты — маладая!

1983

* * *

Каханая!
                Аплакана душа.
Спасцігнута жалоба адзіноты.
Ўзарана забаронная мяжа.
Акрэслены здзяйсненняў гарызонты.

Здымі з душы нясцерпны боль начэй
І намяць прадчуванняў ледзь забытых…
Каханая!
                Сыдзі з начных вачэй,
Як з дзённых ты сышла начэй адкрытых.

1983

УДОВЫ

Лісцё ў бары грабуць удовы.
Дубовы ліст,
                    руды грабовы...
І прыліпае да спаднiц
Лісцё,
          што ўжо адзелянела,
Адшапацела,
                    адшумела
І — пала ніц...

Сухі апалы жоўты ліст
Грабуць няўцешныя удовы,
Каб вугал хаты ацяпліць.
Як лёс бядовы.

Душы,
          як памятная позва,
Зноў адгукаецца вясна...
Ах, як світае сёння позна.
І як шарэе апаўдня...

1984

КРАСАВІК

Цень расколіна — вухне!
Падабрэе мароз.
Грудзі сокам набухнуць
У цяжарных бяроз.

След глыбокі, трывожны
Прыпадзе да зямлі.
Пах адтае мурожны
Пры сасновым камлі.

Цёплым вокам шпакоўня
Чуйна поўдзень пасе —
Там дадому, стамлёна.
Птушка песні нясе…

НАЧНЫ МАТАЦЫКЛІСТ

Светлай памяці сябра
Васіля Мацукевіча

Начуе ў доме зноў
Душа матацыкліста.
Ён на абрыву сноў
Маіх адчайна мчыцца.
Я — вечны пасажыр
Яго зямнога часу.
Сцінае клінам шыр —
Ён не збаўляе газу.
Дастаць бы гарызонт,
Як фінішную мэту.
Там, за яго лязом,—
Край ці пачатак свету?!
Ляціць яго душа.
Мая — дрыжыць ціхутка...
Не трэ перавышаць
Зададзеную хуткасць...
...Прабач мне боль бяды.
Няма мне суцяшэння,
Бо не адолеў ты
Зямное прыцягненне.
Мы — ў плоскасці травы —
Ляцім праз часу вёрсты...
Ты — за рулём — жывы...
Я — за спіною — мёртвы.

1985

* * *

Міхалку

Дзеду чысцім калодзеж...
Да вады той, нарэшце.
Да крынічнай як дойдзеш
Потым тройчы ўцярэшся.

І навошта б старому
Перад смерцю вадзіца?
— Гаспадар — як без дому,
Дзе вады не напіцца.

Сам сваёй не намыўся
І чужой не намыюць...
Малады, а стаміўся...
Дай хоць шыю намылю...

Да ўсяго яшчэ дойдзеш,
Век пражыўшы, хлапчына.
Дому — чысты калодзеж,
Нібы сэрцу — Айчына.

...І глядзіцца ён зверху,
Гэты праведнік грэшны,
У ваду, бы ў люстэрка —
На адбітак свой вечны.

1984

* * *

Люблю старых людзей
І шчыра паважаю.
Равеснікаў падзей
Любові і адчаю.

Равеснікаў віхур
І вогненнага жаху,
З зарубінамі куль,
З залысінамі страху...

Даўно блакіт вачэй
Ад іх забрала неба...
Жыцця рака цячэ
Сярод лясоў і хлеба.

Адкрытасць шчодрых душ,
Іх свет дабра высокі
Не руш, мой век, не руш!
Не руш свае вытокі!

А глыбей зазірні,
Запомні іх да скону,
Як помняць карані
Сваю над небам крону.

1983

ПАДПАСАК

Я быў падпаскам. Ганарова
На золку вёску разбудзіць.
Як першым промнем —
першым словам
Пачатак дня апавясціць.

Ды ўсе ідыліі, як богі,
Знікалі прывідамі дрэў,
Калі падкошваліся ногі,
Л лес наўкол усё гусцеў...

На лёжцы статак, як на ўлонні,
Ляжыць, злізаўшы з траў расу.
А я, шчаслівы, на далоні
Кароўку божую пасу.

І сон-трава мяне зняможа
І крылы дасць маёй душы,
І я над стоеным мурожжам
Лятаю ў ліпеньскай цішы...

І нешта шэпча, мне здаецца,
Анёл, што сон вартуе мой:
«Ды дзе каровам гэтым дзецца...
Не збег падпасак бы дамоў...»

І я па сёння не згубіўся
У айчынным гурце векавым.
Анёлам тым, якім маліўся,
Малюся — мёртвым — як жывым.

1985

* * *

Крамянай восеньскай парою
Ляжу, як віцязь малады,
Пад буйнай яблыняй старою
Грызу саспелыя плады.

Яшчэ не раз парой такою,
Магчыма, тут сарву ранет,
Пад гэтай яблыняй старою,
Што пасадзіў калісьці дзед.

...Грызу плады яго. Ляжу.
А сам,
            а сам што пасаджу?

1985

* * *

Ах, якая была гара
За сялом!
Я — дзіцём,— бывала,
Апаўдня выбягаў з двара,
І — да неба яна ўздымала…

Адыходзіў далей з двара.
І Урал пабачыў, і сопкі…
Мне пагоркам мая гара
Падалася між гор высокіх.

…Развітальна ўзыдзе зара…
Узнясецца сваёй вяршыняй
Нада мной зямля, як гара,
Павышаўшы на паўаршына.

Недзе ў нейкім веку дзіцё
Узбярэцца на той пагорак…
На жыццё мудрэе жыццё
І зямля вышэе да зорак.

1986

БІЯГРАФІЧНАЯ ДАВЕДКА

Леанід Міхайлавіч Галубовіч нарадзіўся 12.08.1950 г. у вёсцы Вароніна Клецкага раёна Мінскай вобласці ў сям’і калгаснікаў.

Пасля заканчэння Грыцэвіцкай сярэдняй школы (1967 г.) і Слуцкага ПТВ-97 (1968 г.) працаваў электрыкам на прадпрыемствах Жабінкі, Слуцка і Клецка, а таксама - у родным калгасе Клецкага раёна.

Служыў на Паўднёвым Урале ў СА.

З 1986 па 1989 гг. вучыўся ў Маскве на Вышэйшых літаратурных курсах.

Выдаў кніжкі паэзіі «Таемнасць агню» (1984 г., «Мастацкая літаратура»), «Споведзь бяссоннай душы» (1989 г., «Мастацкая літаратура») і «Аист без гнезда» (1989 г., «Советский писатель», Москва).

З 1990 г. працуе ў Мінску рэдактарам на Беларускім тэлебачанні.

ЗМЕСТ

Галубовіч Л.
Г17 Таемнасць споведзі: Вершы,— Мн.: Маст. літ., 1993 - 190 с,— (Б-ка беларус. паэзіі).

ISBN 5-340-01258-1.

Кнігу склалі лепшыя вершы з ранейшых зборнікаў паэта, якія былі прыхільна сустрэты і набылі шырокі розгалас у асяродку аматараў паэзіі.

Літаратурна-мастацкае выданне
ГАЛУБОВІЧ ЛЕАНІД МІХАЙЛАВІЧ. **Таемнасць споведзі.** Вершы.

Рэдактар Л. Р. Законнікава. Франтыспіс В. А. Губараў. Афармленне В. *С.* Юрчанкі. Мастацкі рэдактар В. А. Губараў. Тэхнічны рэдактар М. Ц. Папкова. *К*арэктар К. А. Крукоўская.

ІВ № 4022

Здадзена ў набор 10.07.92. Пади, да друку 01.03.93. Фармат 60X90$^{1}/_{32}$ Папера кн.-часоп. Гарнітура звычайная новая. Ум. друк. арк. 6,00. Ум. фарб.-адб. 6,13. Ул.-выд. арк. 4,17. Тыраж 2000 экз. Зак. 2199. Цана 25 р.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Ліцэнзія ЛВ № 3. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.